ЕВРОПЕЙСКИТЕ ХУНИ

Чавдар Ивайлов Георгиев от Враца, България [коригирана и допълнена версия 6.X.2022]
chavdar.georgiev.66@gmail.com

СЪКРАЩЕНИЯ

PIE. = ***индоевропейски*** пра́език

PII. = ***индоирански (арийски)*** праезик

OIA. = ***староиндоарийски (санскрит)*** език

PIr. = ***ирански*** праезик

OIr. = ***староирански*** езици

OEIr. = ***староизточноирански*** езици

MIr. = ***средноирански*** езици
IrBg. = ***иранобългарски (еврохунобългарски, древнобългарски, прабългарски)*** език
PSlv. = ***славянски*** праезик
OBg. = ***старобългарски*** език

Преди да се обособят като отде́лен етнос, древните българи са част от ЕВРОПЕЙСКИТЕ ХУНИ, които са различни от АЗИАТСКИТЕ ХУНИ, *описани от античните китайски историци. Европейските хуни са описани от* ***гръко-римските географи Плиний Стари, Дионисий Периегет и Клавдий Птолемей още през I-ви – II-ри век от н.е. около Каспийско море.*** *Те били* ***част от общността на иранските племена ДАХИ,*** *обитавали към* ***III-ти – II-ри век пр.н.е. югоизточния бряг на Каспийко море и около р. Амударя*** *– на същия бряг днес* ***неслучайно*** *откриваме две планински възвишения с добре познато на всеки българин звучене:* ***Голям Балхан*** *и* ***Малък Балхан*** (виж картата на стр.1)[1]. Етимологията на народностното име (етноним) ***"дахи"*** е: PIE. ****demh₂-/*dm̥h₂-*** ***"строя, градя",*** съвпадащо с PIE.****demh₂-/*dm̥h₂-*** ***"укротявам, опитомявам"*** + наставка/суф.****-so- → *dm̥h₂-só-s*** ***"(който) строи дом и живее питомно → човек, мъж"*** → PII.****daː-sá-s →*** PIr.****daːháh,*** *специфична* ***източноиранска*** *дума за* ***"мъж, човек; народ",*** етимологич. родствено/когнат = ⌘ хотано-сакски (изчезнал *ирански* език) ***daha- "мъж".*** PII.****daːsás →*** OIA. ***daːsáḥ*** (*първоначално* значение)***"човек, мъж"*** (получава *вторично* отрицателно значение ***"враг, варварин, демон; слуга, роб"*** вероятно поради *военни конфликти с древните дахи*) е съхранено до ден-днешен в *циганското название* ***das "българин", dasá "българи".*** Нито нашите историци, нито нашите езиковеди си задават въпроса, ***защо*** *циганите, нашите езиково-етнически братовчеди, наричат българина* ***"дас"?!*** За голямо разочарование на днешните наши *невежи циганомразци,* ***ромите*** ← OIA. ***ḍombaḥ*** ***"староиндийско съсловие на ковачи, певци и музиканти"*** → циган. ***ṛom,*** мн.ч. ***ṛomá*** ***"циганин/-и",*** *спадат към* ***индийската*** *група на арийските народи – а щом древните българи са от* ***иранската*** *група на арийците, очевидно* ***циганите са наши братовчеди по прабългарска линия:*** това е очевидно за всеки, който държи на *обективната наука.* Циг. ***das*** ***"българин"*** произлиза от OIA. ***daːsáḥ,*** чието *първоначално значение точно отговаря на* ***староиранския*** *етноним* ***daːháh*** ***"дах: човек от група ИРАНСКИ племена по източния бряг на Каспийско море"*** ⌘ хот.-сак. ***daha- "мъж",*** които били *добре познати на античните гърци и римляни* – гръц. **Δάαι** [dáhai̯ ~ dáai̯], лат. **Dahae** [dáhae̯] ***"дахи", близки до иранската група племена "саки".*** Ето защо ***das*** *директно подсказва, че* ***племето "българи",*** *преди да се разшири и оформи като отде́лен ирански народ, е било* ***част от дахите.***

Напълно прозрачната ***иранска*** *етимология на етнонима* ***"хон ~ хун"*** *показва, че* ***европейските хуни*** *са антична група* ***ирански*** *племена:* PIE.****deh₂u̯-***

---

[1] ***Балахванцев,*** Арчил: ***Политическая история ранней Парфии,*** Институт востоковедения РАН, Москва 2018, стр.68-106, 467 (***лично мое*** е мнението, че ***европейските хуни*** *произхождат от голямата племенна общност на* ***иранците-дахи*** – Чавдар Георгиев)

"горя, пламтя; запалвам, горя нещо" → (диалект.) ****dh₂eu̯-*** → ****th₂eu̯-*** + суф. ****-no-*** → ****th₂u-nó-s "пламнал, горящ, разпален, огнен"*** → PII.****tʰunás*** → (субстантивизация с vr̥ddʰi и "контрастно преместено ударение") ****tʰáu̯nas*** или (субстантив. с "контраст. премест. удар." без vr̥ddʰi) ****tʰúnas*** → OEIr.****θáu̯nah ~ *θúnah*** [2] → ****θáu̯nвh/*θúu̯nвh ~ *θúnвh*** → ****θɔ́:nəh/*θó:nəh ~ *θúnəh*** → ****θɔ́:nə/*θó:nə ~ *θúnə*** → {OIr. **θ** → IrBg. **h ~ x ~ χ** (международно фонетично [**x**] = бълг. ***х***)} IrBg.****hɔ́:nə̯/*hó:nə̯ ~ *húnə̯*** или ****xɔ́:nə̯/*xó:nə̯ ~ *xúnə̯*** → ***hɔ:n ~ ho:n ~ hun / xɔ:n ~ xo:n ~ xun.***

Най-старите *записи на етнонима* ***"хуни"*** гласят у *Плиний Стари (преди 79 г. от н.е.)* **thuni,** у *Дионисий Периегет (нач. на II век)* **θυνοι ~ θοῦν(ν)οι ~ ὦν(ν)οι,** у *Клавдий Птолемей (ср. на II век)* **χοῦνοι,** у *Иполит Римски (нач. III век)* **οὐεννοί,** а от V век нататък късноантичните автори редовно пишат Gr. **οὖν(ν)οι** = Lat. **hun(n)i. Οὐεννοί** *произволно е* ***"поправено"*** от проф. *Markwart* на ****οὐενετοί "венети",*** т.е. ***славяни*** – всъщност ***οὐεννοί*** *е преписваческа грешка вместо* ****οὐννοί.***[3] Това е класически пример на ***научна недобросъвестност*** – очевидно е, че *по невнимание* средновековен преписвач е *вмъкнал* **ε** и е писал **νν** *по инерцията на правописа от V век нататък,* но според професор, за когото ***хуните са непременно тюрки*** *и са непременно същите, споменавани от китайските историци, Иполит* ***няма как да знае за хуните,*** *сблъскали се с Римската империя след 70me години на IV век!* През XXти век да съдиш, *какво са знаели географите и историците на Римската империя,* да твърдиш, че *Клавдий Птолемей, който е описал племена и градове в далечен Китай, се е "объркал", пишейки, че* ***"между бастерните и роксоланите [са] хуните (χοῦνοι)"*** – тежкó и горко на днешната наука от професори с подобен манталитет… *Най-старите записи* на етнонима *"хун"* са с **θ/th-** или **χ/ch-** ~ **ʿ/h-** *в началото* – това ***изобщо не е грешка*** на преписвач, а е отражение на *добре позната* ***иранска*** *фонетична еволюция* OIr. **θ** → MIr. **h** → IrBg. **h ~ x ~ χ: *θúnə** → у *Плиний Стари* **thuni,** у *Дионисий Периегет* **θυνοι ~ θοῦν(ν)οι** според *произношението докъм края на Iви век,* ***след Iви век*** *произношението вече е станало* ****θɔ́:nə*** → ****hɔ́:nə̯*** → ***ὦν(ν)οι, *θúnə*** → ****húnə̯*** → у *Иполит Римски* ***οὐεννοί*** *вместо* ****οὐννοί.*** Терминът ***"хуно-българи"*** *на проф. д-р Васил Златарски е* ***напълно коректен! Еврохунобългарският*** етноним **ho:n ~ xo:n ~ hun ~ xun** си има буквален славянобългарски превод – ***Огнян*** и ***Пламен!***

Един от най-важните *външни отличителни белези* на всеки народ в Древността и Средните векове, освен облеклото и речта, е ***прическата.*** Разнообразните начини на оформяне на косата (и брадата у мъжете) чрез *решене, сплитане и подстригване* били *специфични и устойчиви* у различните народи, например ***еврохунобългарската мъжка прическа,*** възприета и сред *част от славянските народи, съществува чак* ***докъм края на XIX век.*** *Тази прическа*

---

[2] ***IEW,*** pp.179-180; ***LIV²,*** pp.104-105; ***ЭСИЯ.2,*** стр.387-391

[3] ***WHun,*** pp.444-448; ***Atwood,*** Christopher: ***Huns and Xiōngnú: new thoughts on an old problem*** – in: ***Studies in history and culture in honor of Donald Ostrowski,*** Brian Boeck, Russell Martin, Daniel Rowland eds. Bloomington, Slavica Publishers 2012, pp.27-52

към VI век се разпространява широко из Евразия *– в Китай, както се вижда от документални филми, е типична чак до революцията от 1911 г.* През XIX век у нас тя е наричана ***"ПЕРЧЕ́М"*** (това е основната форма – има и други диалектни варианти: ***перча́м, пирча́н, перчи́м, перчи́н;*** думата е ***заета*** *от съседните балкански народи* – сърбохърв. ***перчи̑н,*** алб. ***perçéme,*** рум. ***perciúne,*** ст.-тюрк.→ тур. ***perçém***): PIE.***péri*** ***"около, наоколо"*** + PIE.***kes-/*kos-*** ***"реша, разчесвам; коса́"*** {⌘ ***kes-*** → PSlv.***čes-*** → OBg.***ЧЕСАТИ*** → Bg. ***чесам, разчесвам;*** PIE.***kos-á:*** → OBg. ***КОСА*** → Bg. ***коса***} + суф.***-mo-*** → ***peri-kes-mó-s*** ***"решене и оформяне на косата около главата,*** т.е. ***причесване → прическа"*** → PII.***paritʃasmás*** → PIr.***paritʃahmáh*** → IrBg.***pæritʃæhmá*** ~ ***pɛritʃɛhmá*** → (сред.-иран. *изместване ударението "наляво"*) ***pɛritʃɛ́hmə*** → ***pɛri̯tʃɛ́ʰmə̯*** → ***pɛrtʃɛ́m*** ***"мъжка прическа с обръснато теме и спускаща се от тила надолу плитка"*** ⌘ PIr.***paritʃahmáh*** → MIr.***pari̯tʃáʰmə̯*** → клас. перс. ***partʃám,*** кюрд. ***partʃam*** ***"снопче коса, къдрица, перчем",*** лур. (втората сричка е отпаднала, преосмислена като наставка: ***pertʃem*** →) ***pertʃ*** ***"къдрица";*** PIE.***peri-kés-*** → (диал.) ***prei̯-kés-*** → PSlv.***pri:tʃés-*** → OBg.***ПРИЧЕСАТИ*** → Bg. ***причесвам.***[4]

Late Roman diptych of Areobindus (Hermitage museum, St.Peterburg)

VI cent.-diptych: Hunnic hairstyle: 3d man on the right, 2d on the left and maybe 4th on the left side

[4] ***IEW,*** p.585; ***LIV²,*** p.357; ***ЭСКЯ.2,*** стр.89; ***БЕР.2,*** стр.653-655; ***БЕР.5,*** стр.183-184; ***ЕПРБКЕ,*** стр.683

Euxinograd tablet – a mysterious Bulgarian

(publ. in: Хрисимов, Н. & Петров, М.
Данни за мъжкото облекло
от периода на Първото Българско царство,
УДК 94(497.2)«06/10»:391-055.1, 2012, стр. 94-111
→ стр.97, 102 и ил.4)

Hunnic hair-style:
***iranian yazidi* boys in Kurdistan (2002)**

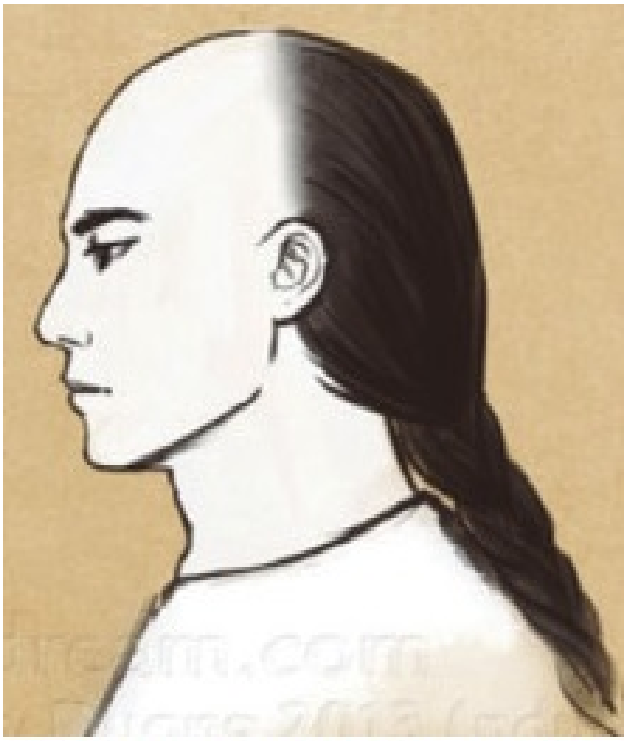

Hunnic hair-style
(in China - before 1912)

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

***Български етимологичен речник* (БЕР),** *т.1-7,* БАН, София 1971-2010

Младенов, Стефан: ***Етимологически и правописен речник на българския книжовен език* (ЕПРБКЕ),** Хр.Г.Данов, София 1941

Расторгуева, Вера & ***Эдельман,*** Джой: ***Этимологический словарь иранских языков* (ЭСИЯ),** т.1-6, Восточная литература, Москва 2000-2020

Цаболов, Руслан: ***Этимологический словарь курдского языка* (ЭСКЯ),** *т.1-2,* Восточная литература РАН, Москва 2001, 2010

Mänchen-Helfen, Otto: ***The world of the Huns* (WHun),** University of California press, 1973

Pokorny, Julius: ***Indogermanisches etymologisches Wörterbuch* (IEW),** *B.1-3,* Francke Verlag, Bern/München 1959-1969

Rix, Helmut & ***Kümmel,*** Martin & ***Zehnder,*** Thomas & ***Lipp,*** Reiner & ***Schirmer,*** Brigitte: ***LIV Lexikon der indogermanischen Verben* (LIV²),** Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden 2001